

ETHDIARI

Numerò 191
dimenge 22 d'agost 1999

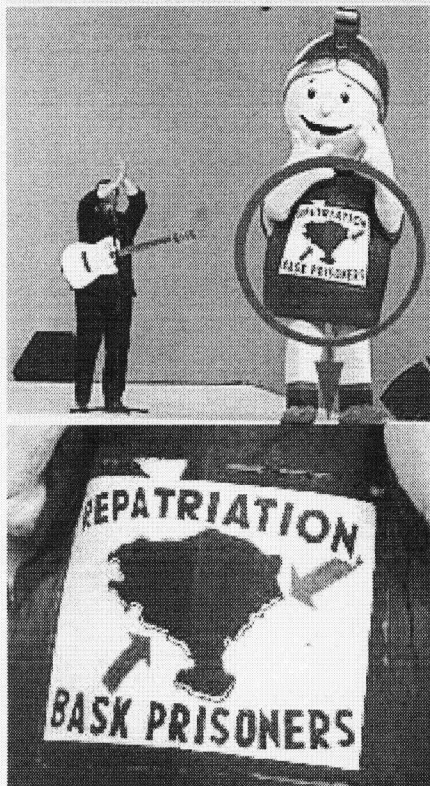
HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

DÈTZ PERSONES DEMOREN ARRESTADES DEMPÚS D'AUER ARTEHUT SUPERAR ERA SEGURETAT DE SEVILHA 99

Es incidents se produsiren quan dues fausses mascòtes deth Mondiau se placèren sus er escenari quan actuaue eth grop Siempre Así e se pengèren en piet un pannèu en quau demanauen er apropament des presi basqui. Mentretant, un aute grop de persones se despengèc per quauques grades der estadi e despleguèc quauques pancartes que tanben hègen referéncia as presi. Entre granes escridassades deth public, que protestèc era accion des tarrabastaires, era policia arrestèc a dètz persones e, coma mesura preventiua, desalotgèc era grada plaçada dejós dera qu'aucupauen eth prince d'Astúries e es autoritats. Tanben sigueren desalotjadi ua grana part des voluntaris acreditadi entara ceremònia inaugurau pera pòur a que i tornèsse a auer incidents.

Dempús dera ceremònia, eth director generau dera Policia, Juan Cotino, e eth president dera Comission de Seguretat, Andrés Herranz, s'amassèren tamb es responsables de seguretat, es organizadors dera ceremònia, es coordinadors des voluntaris e es regidors d'escenari entà averiguar com poderen entrar es dues fausses mascòtes.

Era conclusion siguec qu'arrés des arrestadi demorèc en cap de moment en zònes restringides, pr'amor que toti eri paguèren era sua entrada, quauqu'ues de 10.000 pessetes, que dauen accés as cagires plaçades sus era potja, ath cant der escenari. Siguec des d'aqueres cagires d'a on, segontes es prumères conclusions, s'incorporèren tar escenari es dues fausses mascòtes. Eth regidor d'escenari les vedec pujar darrèr des components deth grop Siempre

Así, mès didec que non s'estonèc perque pensaue qu'èren part dera animacion. Un aute testimòni, ua persona que susvelhaue es entrades, didec ara policia que rebrembe com ua persona disfrassadi de mascòta entrèc en estadi dempús d'ensenhar era sua entrada, e siguec obligada a treigué-se era masca, çò que hec aleugerida en tot comentar que hège fòrça calor.

Era policia tanben comprovèc qu'arrés des arrestadi auie estat acreditat coma voluntari pera organizacion ne forme part des equips tecnicos que premaniren era ceremònia.

Ne es responsables politics ne es policiaus non voleren hèr declaracions sus er ahèr, ath quau es sòns portaveus treigueren importància pr'amor qu'es tarrabastaires non accediren entàs zònes restringides.

APAREISHEN VIUES TRES MAINADES DEMPÚS DE MÈS DE 100 ORES JOS ES TERCUMS EN TURQUIA

Es darrèri recompdes oficials apugen a 11.386 era chifra de mòrti, mès era ONU estime que pòden arribar a 40.000. Destitusidi es governadors des tres províncies afectades. Reviscole eth huec ena refinèria d'Izmit.

(Contunhe darrèr)

EDITORIAU

EN TOT TRINCAR ETH SILÈNCI: ES NAUES TECNOLOGIES ENTAR ARANÉS O COM ERA GENERALITAT DE CATALONHA A NAUAMENT UA MANCA DE RESPÈCTE ENTARA NÒSTA LENGUA NACIONAU

Aquest diari a deishat de publicar, volgudament, pendent quauques setmanes editoriaus e articles d'anàlisi politica e social d'Aran que siguessen responsabilitat dirècta dera direccion deth diari. D'un costat, perque èrem de vacances, e der aute, entà deishar hèr as nòsti responsables politics gessudi des eleccions. Evidentament es maupensadi dideràn que non hègem critiques perque ja non i a eleccions. Sincèrament, èm de vacances -aumens mentaus- e auíem er 1 de seteme coma data entà començar cada dia a escriuer era opinion editoriau.

Totun, non mo'n podem estar de trincar eth nòste pròpri silènci, entà hèr ua reflexion tamb veu nauta d'un hèt que, maugrat qu'aparentament ei ua bona idea, acabe siguent un enòrme param entara normalizacion der aranés.

Ager nosati que i dedicàuem era prumèra notícia deth diari tamb eth següent titular: "ARRIBE ETH CAMIÓ. NET EN ARAN". Se tracte d'ua simpatica iniciativa de promocion d'Internet, entà pausar ara man de toti uns ordinadors installadi laguens d'un granàs camion e navegar liurament pes autopistes dera informacion. Tot amassa, ua laudabla iniciativa deth comissionat entara Societat dera Informacion dera Generalitat de Catalonha. Senon siguesse per-

que es organizadors dera iniciativa se desbrenbèren olimpícamet d'a on se hège er acte de promocion e deishèren de costat qu'Aran ei un país diferenciat, tamb ua lengua nacionau pròpria que, coma toti mès o mens illustradi -e non analfabet- saben, se cride aranés.

Ne ena publicitat, ne enes retolacions interiores ne exteriores deth camion e, sustot, cap tipe de tèxte en aranés non siguec introdusit enes programes informatics que hègen de pòrta d'entrada entà navegar.

Tamb eth mès blocs centralisme catalan, deth tot insolit perque eth catalan tanben ei ua lengua minorizada e tamb un totau besonh d'èster defensada, se hèc ua promocion sense auer present er entorn culturau, social e politic deth territòri a on se volie actuar. E, entà mès ridícul, se promocione es naues tecnologies, ei a díder, se va de modèrn e s'actue dera manèra mès *carca* e tipicament antiquada des practiques centralistes.

D'acòrd! Des dus cents e pògui joeni que passèren peth camion, mès deth 75% parlaue castelhan entre eri, mès qu'ei precisament per açò que se potèncie accions de govèrn e privades, entà fomentar er aranés.

Demanadi per nosati sus a on ère er aranés, es responsables logistics dera

Generalitat qu'amiauen eth Camió.Net mos responeren: "Ei qu'er Ajuntament non mos a dat arren". Ua manèra de 'passar eth mòrt' entà un aute.

Tot amassa ua anecdòta, e ua escandença perduda entà intervier e prestigiari er aranés tamb ua airina tan potentia coma son es naues tecnologies, e sustot, hèc entre era nòsta joenessa qu'apren er aranés en estudi e qu'a viatges, desmoralizada, se demane per qué ac hè.

Eth problèma ei qu'er ahèr Camió.Net ei un simptòma d'un problèma mès profund, e que tau coma van es causes, er aranés s'acabarà calant en ua via mòrta. Mès qu'ath delà d'açò, tot eth plan estrategic entara Societat dera Informacion dera Generalitat margine Aran tecnologicament, culturalament e lingüisticament.

Çò que tanben sap degreu ei qu'en tot qu'es privats despenem sòs e esfòrci entà poder auer programaris informatics en aranés e se pogue auer programes de traduccion automatica dera nòsta lengua, des de Barcelona son capaces de gastà-se en un dia, ena plaça dera Glèisa de Vielha, mès de miei milion de pessetes en servicis e sodades, e non agen sigut capaces de programar ua soleta pantalha der ordinador entara escadença, e ne tansevolh editat ua huel-

ha, tamb çò qu'aurien despenut encara non mil pessetes.

Non cau ne demanà-se s'es nòsti politics d'Aran -es que govèrnen o era desastrosa oposicion-, es nòsti coordinadors, es nòsti tecnicos e es nòsti foncionaris n'an quauqua responsabilitat, perque cau rebrembar qu'eth Camió.Net ei ua activitat hèta per ua administracion publica. Segur que, com d'auti còps, toti se 'treiràn es piudes' deth dessús.

Coma ditz un cantant catalan: "Que la prudència no ens faci traïdors".

Dilhèu d'entrada calerà hèr ua pedagogia plan elementau e explicar a toti -e sustot ara Generalitat- qu'eth Camió.Net venguec entà Aran e pas sonque tà Vielha.

Ei injust, ath delà d'inoperant, demanar as nòsti joeni ua actitud de respècte e us social der aranés quan era administracion catalana per accion e era administracion aranesa per omission actúen, sonque sigue un dia, coma quan en plia dictadura franquista un camion dera Biblioteca Nacional Española de Madrid anaue pes places de Catalonha en tot promocionar era "unidad de la patria", maugrat qu'ac hessen tamb utisi de Gutenberg e pas tamb es naues tecnologies.

Van de modèrns e son uns provincians! E en Aran seguim auent un problèma.

Recuelhem ues antigues declaracions deth comissionat entara Societat dera Informacion dera Generalitat de Catalonha, Miquel Puig, que se tròben ena *web* oficial deth comissionat e que son plan ilustratiues entà dà-se'n compte dera importància des tecnologies dera informacion e dera comunicacion.

ETH SECTOR DES TIC S'ASSOLIDE COMA MOTOR D'ECONOMIA E DE FUTUR ENTÀ CATALONHA, SEGONTES ETH COMMISSIONAT ENTARA SOCIETAT DERA INFORMACION

"S'em un país dinamic, crearam més lòcs de trabalh qu'es que destruirem"

"Abantes, era basa economica de Catalonha qu'èra era indústria; aué en dia era basa economica ei çò qu'en Euròpa nomentam era societat dera informacion, ei a d'èder, ua economia fonamentada enes telecomunicacions, era informatica e er audiovisuau". Aquesta qu'ei era naua faison economica dera Catalonha deth futur, segontes Miquel Puig i Raposo, comissionat entara Societat dera Informacion. Eth cambi economic s'a encetat tamb era descenuda des sectors tradicionaus com son era agricultura, era manufactura, es finances e era distribucion, que ja non genèren lòcs de trabalh senon que, en quauqu' cassi,

ne destruisen.

Era transicion entad aguesta economia des Tecnologies dera Informacion e era Comunicacion (TIC) non a d'èster considerada traumatica pr'amor qu'es expectatives de creishement economic son extraordinàries. Sonque en Euròpa i a 367.000 lòcs de trabalh uedi en sector des TIC, e se ne crèen fòrça més d'auto relacionadi. Miquel Puig senhale que "es lòcs de trabalh seràn generadi enes pròplèus ans sonque per dus grani sectors: eth sector dera atencion entàs personas (atencion tàs malauti, mainadèra, toristes e ciutadans en gene-

rau), e, d'un aute costat, era societat dera informacion, ei a d'èder, es sectors economic estacadi as telecomunicacions, era informatica e eth multimèdia". Eth comissionat considèra de besonh ua societat pro dinamicament ca entà garantir eth desvolopament d'aguesti sectors, que crearàn lòcs de trabalh e, per tant, seràn enes quaus se fonamentarà eth creishement economic.

Era flexibilitat enes concèptes de lòc de tra-

balh e er orari ei ua resulta dirècta des societats modèrnes. Eth desvolopament des TIC hè cada viatge de més mau avalorar eth trabalh desvolopat per ua persona sonque comptant eth temps qu'a estat vinculada ath lòc de trabalh. "Es empreses exigissen as sòns emplegats uns resultats determinadi, independentament der orari e eth lòc de trabalh. Tanben se questione era formula de trabalh salariat, çò que comportarà ues consequéncias socials importantissimes". Miquel Puig hig qu'eth comissionat velhe per un modèu economic flexible e dinamic que crèe lòcs de trabalh sus es TIC.

APAREISHEN VIUES TRES MAINADES DEMPÙS DE MÈS DE 100 ORES JOS ES TERCUMS EN TURQUIA

Es esperances de trobar gent tamb vida jos es tercums en Turquia encara non s'an escandit deth tot. Sustot dempús que tres mainades agen estat recuperades pes equips de rescat dempús de passar més de quate dies acogades. Dues germanes sigueren rescatades ager ena localitat turca de Golcuk, 116 ores dempús deth tèrratrem; ua mainada israeliana de dètz ans ja siguec trobada era avantdarrèra maitiada. Es petites, sauvades dera mòrt per equips francesi e israelians, sigueren espitalizadas. Ath delà d'açò, se rescatèc a un òme de quaranta ans, un mainatjon de quate mesi e ua anciana de nauanta cinc, çò que hè demorar cèrta esperança maugrat es moltes ores qu'an passat d'ençà qu'er esbaussador tèrratrem espartic eth solèr d'ua tresau part de Turquia.

En long capitol de motius entara preocupacion encara contunhe er encèndi ena refinèria d'Izmit, que maugrat que se creiguie amortat, tornèc a revier pera tarde, segontes qu'informèc era television turca.

En tot qu'es suberviuent apareishen plan pòga pòc, es autoritats seguissen condant mòrts. Eth darrèr recompte oficial, hèt public

ager maitin, apuge era cifra de defuntadi a 11.386, tamb 34.407 herits. Totun, segon era ONU, eth bilanç oficial totau poderie ar ténher es 40.000 mòrts s'auem en compte totes es personas qu'encara demoren dejós de tèrra. Es trabalhs de rescat contunhen entre es critiques pera manca d'organizacion des servicis de secors. Es governadors des tres províncies més afectades peth tèrratrem (Izmit, Sakaria e Ialova) vien d'èster destitudi des sues foncions, e segontes eth diari *Turkish Daily News*, es tres governadors aurien estat cambiadi per foncionaris deth Ministèri der Interior, dempús dera onada de protèstes sus era ineficacitat deth Govern ena organizacion des prètzhèts de secors e d'ajuda entara poblacion.

Risque d'un aute tèrratrem

Un òme de quaranta ans rescatat pes pompièrs madrilencs, un mainatjon de quate mesi, dues fraies de dètz e dètz-e-nau ans e ua anciana de nauanta cinc son es darrèrs suberviuenti qu'an gessut viui des tarçums, toti eri dempús de passar més de cent ores entre roines e cada-

vres.

En tot qu'es trabalhs de rescat e desesbaussament contunhen en Turquia, expèrti nòrd-americans en sismologia avertiren ager qu'eth país poderie patir un aute tèrratrem tan esbaussador com eth qu'a provocat dejà més de 10.000 mòrts, pr'amor deth caractèr progressiu dera falha d'Anatòlia. Aquesta falha, responsabla deth seïsme que dimarts passat secodic eth nòrd-èst deth país tamb ua magnitud de 7,4 grads ena escala de Richter, a ua longa istòria de movements sismics destructius en quau cada tèrratrem important s'a vist despassat per un aute de més gran.

Totun, Turquia non ei cap er unic país afectat pes seïsmes. Dempús deth tèrratrem de Còsta Rica de delàger maitin, pendent es vint-e-quate ores següentes s'an registrat ues 285 repliques d'ua magnitud entre 3,5 e 4,3 grads ena escala de Richter. En Guatemala, un tèrratrem de 4,3 grads ena escala de Richter secodic ager eth sud, centre e oèst deth país, maugrat que, com en cas des registradi en d'auto lòcs de Centre-america, non i aguec maus ne materiaus ne personaus.

AGENDA

TARDES DE GRESCA

Animacion en carrèr tamb eth grop El Sidral. Tàs 18.00 en Les e tàs 20.00 en Vielha

EXPOSICIONS

Exposicion d'ART FLORAU de Pepita Caubet, enquiath 29 d'agost, ena Bibliotèca Municipau de Vielha, de 17 a 20 ores.

Exposicion d'ESCULTURA de Glòria Corona, enquiath 31 d'agost, ena glèisa de Sant Joan, Arties.

Exposicion, talhèr e venta de PRODUCTES ARTESANAUS DERA VAL -husta, flors, ceramica, veire, hormatges, patés...-, ena casa Joan-chiquet, Vilamòs, enquiath 31 d'agost (d'11 a 14 e de 17 a 20 ores).

Exposicion FLORA I FAUNA DELS PIRINEUS, enquiath 31 d'agost, en Espui-Vall Fosca (Palhars Jussà).

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU de Prada, enquiath 25 d'agost

ETH CROTZAT DETH DIMENGE

per Cisko

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										

Orizontaus: 1. Era part dera casa més apropiada entà humar. Nòta musicau un shinhau revendicatiua era. 2. Inclinason, tendéncia entà tot aquerò que suscite er impuls d'Eros. Atau qu'acaben toti es films. 3. Mamifèr remugant, més petit qu'eth cèrvi. Tanben acaben atau totes es pellicules. Iòde. Extremitat umana virabocada. 4. Atau e segura que va aguesta hemna, maugrat qu'age era règla, e virabocada e tot! Eth cu deth cantre. *Boletín Oficial del Estado*. 5. Quauquarren ialin, transparent com un fluorescent. 6. Jo, deth tòn punt d'enguarda. Abil, gatilop com Astrud. Era fin

dera monarquia. 7. Organizacion Mondiau dera Salut. Pastor de vaques. 8. Multiplique per 10 ara romana. Conjunt de materiau d'un esbaus o desmoliment. E eth principi dera anarquia. 9. Cride, com ua fan ath sòn idòl. 1/5 part der Estat. Eth començament deth zenit. 10. Escòla gratuïta e laica, tamb ensenhament bilingüe en occitan e francés. 11. Eth Pachacamac des antics egipcis. Quinsevolha des listres dera esfèra terrèstra parallèles ar equador. 12. Apte, capable. Persona masculina a punt de maridà-se.

Verticaus: 1. Grèish deth porcèth. Eth podom que n'ei, eth taxi non. Eth cap de Diana. 2. Metau radioactiu tengut coma hònt d'energia atomica. Balharà, autrejara. 3. Cadavre dessecat entà pr'amor de conservarlo entà totemp, coma Lenin o Tutankamon. Capensús, non son pas petites bales senon arramades pòc nombroses. 4. Amàs de Tanguistes. Front de Liberacion Asturian. Costat der avion. Era pòrta de Lhèida. 5. Senhor anglés virabocat. Esbolhe eth vrente. 6. Carta guanhadora. Ligam ena estacion. Principis druidics. 7. Espatla afectada pera umitat. "Lo blues de _____", canten es Nadau. 8. Eth dimenge que s'acabe. Sòrta de pasta tenguda entà dar color ath caucèr. Abreviacion d'eritropoetina, era substància que les injècten as ciclistes entà hè-les a rendir més. 9. Ròck... Lac de montanha a on a arribat, en un cèrt sentit, eth suberviuent més coneishut deth *diluvi* universau. ... and Elvis. Capensús, pè dera vinha. 10. Crebarà en tot hèr un pet. En aquest lòc madeish.

SOLUCION DETH CROTZAT DETH DARRÈR DIMENGE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1		E	M	B	U	T		N	O	M
2	E	S	C	L	A	I	R	A	R	E
3	I	P	R	U	S	U		S	A	N
4	S	A		A		R	C	A	U	S
5	H	N	R		E	S	A		S	P
6		H	O	R	N	E	T	H		R
7	C	O		C	I	D	L	A	R	E
8	A	L	A		P		A		A	D
9	B	E	I	R	O	T		E	Ç	A
10	A	T	R	I		U	A	B	A	B
11	T	E	A	T	R	A	U	S		L
12		S	U	E	C	S		I	N	E

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companys.
Edite ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Euròpa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
locau num.5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.
Equip comercial: Ramon Agulló i Teixidor.